

AZ EMBERI ÉLET VÉDELME A KATOLIKUS EGYHÁZ TANÍTÁSÁBAN*

BEVEZETÉS

Amikor a megtisztelő felkérés kapcsán az előadás tartását elvállaltam, nem tudtam, hogy a nem művi abortusz következtében elhunyt magzatokkal kapcsolatos szabályozást is érinteni fogom. Gyermeünk, Hámori Gergely 2014. december 20-i születése előtt, 5 hónapos korában elhunyt. Temetése római katolikus szertartás szerint 2014. december 30-án volt.

*„Mivel kedves volt Isten előtt, ...
sietett kimenteni a romlottság köréből.”
(Bölcs 4,10.14)¹*

A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény 1. § (1) bekezdésének jelenleg – 2004. január 27-től – hatályos rendelkezése kimondja, hogy: *„A tisztességes és méltó temetés, valamint a halottak nyughelye előtt a tiszteletadás joga mindenkit megillet.”*² E törvény végrehajtásáról szóló 145/1999. (X. 1.) Korm. rendelet 14. § (3) bekezdésének jelenleg – 2014. január 1-től – hatályos szabálya szó szerint tartalmazza, hogy: *„Halva született magzat, korai és középidős elhalt magzat eltemetése esetén a sírhelyen kereszt, fejfa vagy egyéb síremlék is elhelyezhető, és azon utónevét is fel lehet tüntetni.”*³

---

* Elhangzott Szombathelyen, 2015. január 31-én, a Szombathelyi Egyházmegye Hitoktatási Bizottságának az egyházmegyei hitoktatók, hittanárok részére rendezett továbbképzésén.

¹ *Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás*, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója (SZIT), Budapest, 2000. 737.

² A 2004. január 27. előtti szöveg: *„A tisztességes és méltó temetés, valamint a halottak nyughelye előtt a tiszteletadás joga mindenkit megillet az elhunyt személyére, vallási, illetőleg lelkiismereti meggyőződésére, valamely faji csoporthoz tartozására, nemzeti-nemzetiségi hovartartozására, a halál okára vagy bármely más megkülönböztetésre tekintet nélkül.”*

³ A 2014. január 1. előtti szöveg: *„Ha a halva született magzat eltemetéséről – kérésére – közeli hozzátartozója gondoskodott, a sírhelyen kereszt vagy fejfa is elhelyezhető, és azon utónevét is fel lehet tüntetni.”*

Az 1983. évi Codex Iuris Canonici (CIC) 1176. kánonjának 2. §-a tartalmazza, hogy az egyházi temetéssel az egyház az elhunytaknak lelki segítséget eszközöl ki, testüket megtiszteli, és egyben az élőknek a remény vigasztalását adja.⁴ A szentelmények, így az egyházi temetés is, szent jelek, melyekkel a szentségek bizonyos utánpótlásaként, főleg lelki hatásokat jeleznek és érnek el az egyház könyörgése folytán.⁵

„Én vagyok a feltámadás és az élet.
Aki hisz bennem, még, ha meghal is, élni fog.
Az, aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre.”
(Jn 11,25–26)⁶

A '90-es évek első felében, amikor összehasonlítottam az Alkotmánybíróságnak a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozatát a művi abortusz szabályozásával kapcsolatos 64/1991. (XII. 17.) AB határozatával, akkor azt tapasztaltam, hogy az állami szabályozáson belül iszonyatos ellenmondás van. Az Alkotmánybíróság szerint a még meg nem született ember nem jogalany, alkotmányjogilag nem ember, aminek az a következménye, hogy az állam megengedi a megengedhetlent, a művi abortuszt, akár az ellenőrizetlen súlyos válsághelyzet indikáció formájában is [ld. 48/1998. (XI. 23. AB határozat)].⁷

Ma sem más a helyzet, sőt rosszabb: most már az alkotmányozó mondja ki, hogy az állam a magzatnak az objektív intézményvédelmi kötelezettsége keretében nyújt védelmet, vagyis nem ismeri el jogalanyiságát, élethez való alanyi jogát, nem biztosítja számára az alanyi jogi jogvédelmet, hanem hagyja, hogy megöljék [ld. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) II. cikk indokolása].⁸

⁴ Ld. Az Egyházi Törvénykönyv, A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, Szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta: Erdő Péter, SZIT, Budapest, 2001. 806–807.

⁵ Ld. 1983. évi CIC 1166. kánon, ET 800–801. Vö. 1983. évi CIC 1167–1168. kánon, ET 800–801.

⁶ Biblia 1217. Ld. Gál Ferenc, *János evangéliuma* (Szent István Bibliakommentárok 4. Sorozat-szerkesztő: Rózsa Huba), SZIT, Budapest, 2008. 216.

⁷ Részletesen ld. pl. Hámori Antal, *Magzatvédelem a magyar jogban*, in *Családi Jog* 3 (2005/1) 7–16.; Hámori Antal, *Magzatvédelem a magyar jogban I–II.*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 10 (2004/3) 8–21., (2004/4) 22–34.; Hámori Antal, *A magzat élethez való joga*, Budapest, 2000. Logod Bt. 153.; Hámori Antal, *A magzat élethez való joga*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 6 (2000/3) 1–10.; Hámori Antal, *A magzat jogalanyisága és perbeli jogképessége a hatályos magyar jogban I–II.*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 5 (1999/4) 8–17., 6 (2000/1) 7–14.; Hámori Antal, *A magzat életjoga*, Budapest, 1997. Alfa Szövetség 76.

⁸ Részletesen ld. Hámori Antal, *A „magzat” életének védelme az új alkotmányban*, in *Vigilia* 78 (2013/1) 20–26.; Hámori Antal, *A még meg nem született ember életének védelme Magyarország új alkotmányában*, in *Magyar Sion* 6 (48) (2012/2) 163–173.; Hámori Antal, *A születés előtti emberi élet alkotmányos védelme (alkotmányozás, alkotmánybíráskodás)*, in *Magyar Jog* 59 (2012/1) 17–27.;

Ilyen körülmények között különösen is fontos feladatunk szólni arról, hogy az emberi élet és méltóság védelme alapvető *kötelességünk*. Nap mint nap tömegesen ölik meg a legártatlanabb és legkiszolgáltatottabb emberi lényeket, például az egyesek által „számfölkötnek” tekintett, illetve az összejt-kutatási célból „felhasznált” embriókat. A művi abortusz – és az „eutanázia” is – elfogadhatatlan; olyan büntett, szégyenletes gaztett, amit semmiféle emberi „törvény” nem törvényesíthet. Az ilyen jellegű „törvények” nem kötelezőek a lelkiismeretre; sőt azzal a súlyos kötelezettséggel járnak, hogy lelkiismereti alapon kell szembeszegülni velük: inkább kell engedelmessé válni Istennek, mint az embereknek.

Isten az életet akarta, és mindent ebből az egyetlen szempontból, az emberért alkotott. Parancsolatának, amely az emberi életet oltalmazza, a legmélyebb szempontja az, hogy *feltétlen* tiszteletet és szeretetet követel minden ember élete iránt. Az ember az egyetlen, akit Isten saját képére és hasonlatosságára teremtett.

Az emberi élet a fogantatás *pillanatától* a természetes halálig Isten védelme alatt áll; az Ő ajándéka, szent és sérthetetlen, alapvető, örök érték, nem pusztán személyes, hanem közösségi, társadalmi érték is, minden személyi jog forrása és feltétele.

A szentírási szövegek úgy tekintik a magzatot, hogy természetes következetességgel rá is érvényes Isten „*Ne ölj!*” parancsa. Az emberi élet transzcendens eredete és ebből fakadó tisztelete a Szentírás egészét áthatja. E kulturális és vallásos világban az öregséget is tisztelettel és megbecsüléssel vették körül; az öreg ember bölcsességében és tapasztalatában pótolhatatlan gazdagságot láttak a család és a társadalom számára.

Jézus Krisztus a föltámadásról bizonyosságot adva maga is kijelenti, hogy Isten nem a holtak Istene, hanem az élőké; föltámadásával a halált is és a bűnt is legyőzte.

Az Egyház az első századtól kezdve hangsúlyozta minden szándékos abortusz erkölcsi rosszaságát. Ez a tanítás nem változott és változatlan marad. A közvetlen, azaz akár célként, akár eszközként szándékolt abortusz súlyosan ellenkezik az erkölcsi törvénnyel. Az Egyháznak ez a megfogant élet melletti elkötelezettsége a *II. Vatikáni Zsinat* tanításában, az *Egyházi Törvénykönyvnek* az eredményes abortuszhoz egyházi büntetést rendelő, tanúságtevő erejű 1398. kánonjában, és *Szent II. János Pál pápa Evangelium vitae* kezdetű enciklikájában is egyértelműen megmutatkozik.

Hámori Antal, *Mikortól ember az ember a 21. századi Magyarország jövőképében – a jog tükrében?*, in *A huszonegyedik század kihívásai és Magyarország jövőképe*, Szerkesztette: Beszteri Béla és Majoros Pál, Veszprém, 2011. MTA VEAB, Budapesti Gazdasági Főiskola, Komárom város, Széchenyi István Egyetem, Pannon Egyetem (MTA Veszprémi Területi Bizottsága Gazdaság-, Jog- és Társadalomtudományi Szakbizottsága által 2011. május 23-án, Komáromban rendezett tudományos konferencia előadásai, 468) 411–425.; Hámori Antal, *A magzati élet védelme az új alkotmányban (Protection of Embryonic Life in the New Hungarian Constitution)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 28 (2011/4) 136–163.; Hámori Antal, *A magzati élet védelme Magyarországi Alaptörvényében*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 17 (2011/3–4) 130–150.

A haldokló, beteg ember életének és méltóságának tisztelete, védelme is igen jelentős figyelmet kap a tanítóhivatali megnyilatkozásokban, például a *Hittani Kongregáció Iura et bona* kezdetű nyilatkozatában és a *Katolikus Egyház Katekizmusában*.⁹

⁹ A Bevezetéshez részletesen ld. még pl. Hámori Antal, *Velasio De Paolis „Cultura della vita o cultura della morte? Ossia diritto della vita o della morte? Lettura della Evangelium Vitae da parte di un giurista” (Az élet kultúrája vagy a halál kultúrája? Azaz az élet vagy a halál joga? Az Élet Evangéliumának olvasata egy jogász részéről) című művének fordítása, in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 27 (2010) Supplementum 171–200.; Hámori Antal, *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem*, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft., Budapest, 2009. 122; Hámori Antal, *Az emberi élet védelme a katolikus egyház tanítása szerint*, in *Távlatok* 19 (2009/4) (86) 20–31.; Hámori Antal, *Az életvédelem kritikus pontjai (abortusz, sterilizáció, drogfogyasztás, „eutanázia”)*, in *Teológia* 43 (2009/1–2) 18–51.; Hámori Antal, *A humánembrió védelme erkölcssteológiai nézőpontból* (Erkölcsteológiai Könyvtár 6. Sorozatszerkesztő: Tarjányi Zoltán), JEL Könyvkiadó, Budapest, 2008. 151; Hámori Antal, *Az életvédelem jogforrásai alapjai*, in *Házasság és Család*, Szerkesztette: Horváth-Szabó Katalin, Új Ember Kiadó, Budapest, 2008. (300) 130–159.; Hámori Antal, *Életvédelem és jog – aktuális kihívások I–II. (Life Protection and Law – Actual Challenges I–II.)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 25 (2008/2) 49–73., (2008/3) 97–120.; Hámori Antal, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*, SZIT, Budapest, 2006. XVII, 474; Hámori Antal, *A magzatvédelem kánonjogi aspektusai és az orvos lelkiismereti szabadsága (Canon Law Aspects of Embryo Protection and the Physician’s Liberty of Conscience)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 23 (2006) Supplementum 173–204.; Hámori Antal, *A magzatkorú gyermek élethez való jogának egyházjogi és világi jogi védelméről (A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Az élet kultúrájáért című, a bioetika néhány kérdéséről szóló, 2003. évben meghozott körlevele kapcsán)*, in *Biogenetika és etika*, Vigilia Kiadó, Budapest, 2005. (Sapientia füzetek 4.;109; Hámori Antal, *A magzatvédelem kánonjogi aspektusai és az orvos lelkiismereti szabadsága*, in *Studia Wesprimiensia* 7 (2005/I–II) 71–93.; Hámori Antal, *„Lehetnek-e igényeink és lehetőségeink az abortuszra?” (egyházjogi aspektusok) I–II*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 11 (2005/3) 117–122., (2005/4) 190–200.; Hámori Antal, *Egidio Miragoli: Il confessore e la remissione della scomunica per aborto procurato*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 11 (2005/1) 52–59.; Hámori Antal, *A magzatkorú gyermek élethez való jogának egyházjogi és világi jogi védelméről (a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia „Az élet kultúrájáért” című, a bioetika néhány kérdéséről szóló, 2003. évben meghozott körlevele kapcsán)*, in *Studia Wesprimiensia* 6 (2004/I–II) 267–277.; Hámori Antal, *A magzatkorú gyermek élethez való jogának egyházjogi és világi jogi védelméről (a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia „Az élet kultúrájáért” című, a bioetika néhány kérdéséről szóló, 2003. évben meghozott körlevele kapcsán)*, in *Távlatok* 14 (2004/4) (66) 454–463.; Hámori Antal, *A communio ekkleziológiai alapjai és kánonjogi vetülete az abortusz tükrében (mint a krisztushívők kötelességeinek és jogainak mértéke)*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 10 (2004/2) 19–26.; Hámori Antal, *A magzatkorú gyermek büntetőjogi védelme az Egyház jogrendjében (magyar állami jogi összehasonlítással)*, in *Távlatok* 13 (2003/1) (59) 18–29.; Hámori Antal, *Az abortusz büntetendő cselekményének kánonjogi tényállása (magyar állami jogi összehasonlítással)*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 8 (2002/3) 11–22., in *Kánonjog* 4 (2002/1–2) 85–96.; továbbá a következő részek vonatkozó irodalma.*

1. A SZÜLETÉS ELŐTTI EMBERI ÉLET ÉS MÉLTÓSÁG VÉDELME, A MŰVI ABORTUSZ TILALMA

Az *Egyház* a megfogant, de élve még meg nem született gyermekek elleni támadások új formái (pl. genetikai manipulációk, nem-megválasztás, klónozás, őssejt-kutatás, abortív hatású szerek, eszközök alkalmazása), s az élet fogását kizáró (pl. sterilizációs) cselekmények kapcsán is egyértelműen és következetesen kiáll az élet védelme mellett.¹⁰

Miként *Szent II. János Pál pápa a Christifideles laici* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdításában írja: az ember ma nemcsak megfigyelni, hanem manipulálni is képes az emberi életet, rögtön a kezdetétől fejlődése első szakaszain át; az emberiség erkölcsi tudata nem maradhat idegen vagy közömbös a tudományok és a technológiák hatalmas előrelépésével szemben, mert ezek egyre nagyobb és erősebb befolyást gyakorolnak az emberi élet továbbadásakor és fejlődésének első szakasza során. Ma jobban, mint valaha bármikor, ezen a területen a bölcsesség úgy jelenik meg, mint az üdvösség egyetlen horgonya, hogy az ember a tudományos kutatások eredményeinek alkalmazásakor értelmesen és szeretettel tudjon cselekedni, vagyis figyelemmel, sőt tisztelettel legyen bármely emberi teremtmény személyes méltósága iránt, létének első pillanatától kezdve. Ez akkor valósul meg, ha a tudomány és a technológia megengedett eszközökkel védi az életet, és kezdettől fogva küzd a betegségek ellen, ugyanakkor elzárkózik azoktól a beavatkozásoktól, amelyek az emberi faj és az egyén genetikai örökségének megváltoztatását is magukban foglalják. Az új és rendkívül veszélyes technológiai lehetőségek erkölcsi kihívásként jelentkeznek, és nemcsak az emberi jogok alapjait, hanem az emberi faj biológiai lényegét veszélyeztetik.

A *Hittani Kongregációnak* a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról szóló, *Donum vitae* kezdetű instrukciója kimondja, hogy a magzati vizsgálat erkölcsileg megengedett, ha tiszteletben tartja az emberi lény életét és épségét, s minden egyes magzat megtartására vagy gyógyítására irányul; de súlyosan ellenkezik az erkölcsi törvénnyel, ha a vizsgálat eredményétől függ az abortusz. A diagnózisnak nem szabad azonosnak lennie a halálos ítélettel. Megengedettnek kell tekinteni

---

¹⁰ Ld. pl. Hámori Antal, *A Hittani Kongregáció Dignitas personae című instrukciója*, in *Magyar Sion* 6 (48) (2012/1) 96–103.; Hámori Antal, *A Hittani Kongregáció művi abortuszról szóló nyilatkozatának ismertetése (Review of a Declaration of the Congregation for the Doctrine of the Faith on Artificial Abortion)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 28 (2011/2) 54–57.; Hámori Antal, *A Hittani Kongregáció művi abortuszról szóló 2009. július 11-i nyilatkozata*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 17 (2011/1) 35–37.; Hámori Antal, *Dignitas personae (a Hittani Kongregáció bioetikai útmutatásának ismertetése) – A Review of the Bioethical Instruction Dignitas Personae of the Congregation for the Doctrine of the Faith*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 28 (2011/1) 8–17.; továbbá a vonatkozó részek említett irodalma.

az emberi magzaton végzett beavatkozásokat azzal a feltétellel, hogy tiszteletben tartják a magzat életét és épségét, nem jelentenek számára túlzott kockázatot, hanem gyógyítására, egészségi állapotának javítására vagy életben tartására irányulnak. Erkölcstelen emberi magzatokat azzal a szándékkal létrehozni, hogy „*biológiai alapanyagként*” hasznosítsák. Bizonyos beavatkozási kísérletek a kromoszóma- vagy génörökségbe nem gyógyító jellegűek, hanem arra irányulnak, hogy valamilyen szempont (pl. fiú–leány, erős–okos, alacsony–magas) szerint meghatározott tulajdonságú emberi lényeket hozzanak létre. Az ilyen beavatkozások ellentétesek az emberi lény személyi méltóságával, sérthetlenségével és egyetlen, meg nem ismételtető identitásával.

A *Magyar Katolikus Püspöki Konferencia – Az élet kultúrájáért* című – 2003. évi bioetikai körlevele is tartalmazza, hogy az egészség előmozdítása alapvető érték, de az örökletes vagy más betegség nem ok a magzat megölésére. Az ember léte és létének minősége nem áll azonos etikai és jogi síkon. Nem a létminőség bizonyos kritériumok alapján meghatározott foka ad jogot a védelemhez és az élethez, hanem az emberlét maga. Kerülni kell az olyan vizsgálatokat is, amelyek tisztességes célja és lényegileg ártalmatlan volta nem állítható kielégítő biztonsággal.

A *prenatális diagnosztika* rendeltetése az, hogy gyógyító beavatkozásokat tegyen lehetővé, biztonságérzetet és békét adjon várandós asszonyoknak, akiket magzati károsodásra vonatkozó kétségek gyötörnek, és megkönyékez az abortusz kísértése, valamint ha a prognózis kedvezőtlen, előkészítse őket a hátrányos helyzetű gyermek fogadására. A prenatális diagnosztika súlyos módon ellentétben van az erkölcsi törvénnyel, ha – aszerint, hogy milyen eredménnyel jár – abortusz elvégzésének lehetőségét veszi számításba.

Az úgynevezett *preimplantációs diagnosztika* a mesterséges körülmények között (in vitro) megtermékenyített petesejtek vizsgálatát jelenti. Ilyenkor azokat az embriókat ültetik be az anyaméhbe, akiket egészségesnek ítélnék, a többiek megölik (nem említve itt a „*mesterséges megtermékenyítés*” elfogadhatatlanságának egyéb okait¹¹).

Ennek kapcsán hangsúlyozandó: a *Pápai Kódexmagyarázó Bizottság* a hatályos *Codex Iuris Canonici* (CIC) 1398. kánonjához, ami kimondja, hogy aki eredményes magzatelhajtást végez, önmagától beálló kiközösítésbe esik (vö. CIC 1323–1324. kánon), hiteles törvénymagyarázatot adott ki (CIC 16. kánon 1–2. §), amely szerint e magzatelhajtáson (abortuszon) a magzat bármilyen módon és helyen (pl. „*lombikban*”) történő megölését kell érteni a fogantatás *pillanatától* kezdve (*Acta Apostolicae Sedis* 80, 1988, 1818.). Értelemszerűen a *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* (CCEO) 1450. kánonjának 2. §-ában szereplő, nagyobb kiközösítéssel büntetni rendelt eredményes magzatelhajtás is ekként értendő. A fogantatás *pillanata*,

¹¹ Ld. 1. a) pont.

mint kezdő időpont magából a kánon szövegéből is nyilvánvaló, mivel ott időbeli megszorítás nincs, az egyházi törvényeket pedig a szavaknak a szövegben és a szövegösszefüggésben hordozott sajátos jelentése szerint kell érteni (CIC 17. kánon). Megemlítendő, hogy a magzatelhajtás *kísérlete* is büntetendő (CIC 1328. kánon 1–2. §, 1397. kánon, CCEO 1418. kánon 1–3. §, 1450. kánon 1. §: emberölés tényállása).¹²

a) Emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások

Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások – az alábbiak szerint, hivatkozva különösen a *Hittani Kongregáció Donum vitae* és *Dignitas personae* kezdetű instrukciójának, valamint az *Egészségügyi Dolgozók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa* által kiadott *Egészségügyben Dolgozók Chartája* vonatkozó részeire – alapvetően, erkölcsi és jogi szempontból elfogadhatatlanok:

A *heterológ in vitro* fertilizáció ellentmond a házasság egységének, a házastársak hűségének és méltóságának, a szülői hivatásnak, és a gyermek jogának, hogy házasságban és házasság által foganjon és szülessen a világra. Egy harmadik személy ivarsejtjeinek felhasználása abból a célból, hogy sperma vagy petesejt álljon rendelkezésre, törést jelent a házastársak kölcsönös elkötelezettségében, és súlyos megsértése a házasság egyik lényeges tulajdonságának, az egységnek. Az ilyen technikák nem veszik tekintetbe a házastársaknak az apaságra és anyaságra szóló közös és együttes hivatását, hogy csak egymás által legyenek apává és anyává, és olyan törést hoznak létre, amely szétválasztja a genetikus szülőiséget, kihordási szülőiséget és a felnevelés felelősségét, amely a családból kiindulva károsan visszahat a társadalomra is. A házastársak kizárólagos joga és kötelessége, hogy kizárólag a másik által váljanak apává és anyává.¹³

Morálisan és jogilag is megengedhetetlen egy házas nő megtermékenyítése a férjétől különböző férfitől származó spermával; ugyanígy elfogadhatatlan egy másik, a feleségtől különböző nő petesejtjének megtermékenyítése a férj ondójával. Egy házasságon kívül élő nő megtermékenyítése, legyen akár hajadon, akár özvegy, erkölcsileg és jogilag szintén nem igazolható, bárki is legyen a donor.¹⁴

---

¹² Ld. pl. 9. lábjegyzet.

¹³ Ld. Hittani Kongregáció, *Donum vitae* kezdetű instrukció a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról, 1987. február 22., in *Acta Apostolicae Sedis* (AAS) 80 (1988) 70–102. (fordította: Gresz Miklós, www.katolikus.hu/roma/bioetika – 2002. 05. 13.; *Donum vitae*) II.; *A Katolikus Egyház Katekizmusa* (1997. augusztus 15.), A latin mintakiadás fordítása, SZIT, Budapest, 2002. (863; fordította: Diós István; KEK) 2376.; *Egészségügyi Dolgozók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa, Egészségügyben Dolgozók Chartája*, 1995., in *Római Dokumentumok IX., Az Egészségügy Pápai Tanácsa dokumentuma*, SZIT, Budapest, 1998. 134 (fordította: Leszkovszky Gy. Pál; EDC) 27.; és 1983. évi CIC 1056. kánon.

¹⁴ Ld. *Donum vitae*, uo.

Erkölcsei és jogi szempontból a *homológ in vitro megtermékenyítés* is elfogadhatatlan. Ez önmagában megengedhetetlen, ellentmondásban van a szaporodás méltóságával és a házastársi egyesüléssel, akkor is, ha az emberi embrió halálának elkerülésére mindent megtesznek. Az in vitro fertilizáció esetén ugyanis a fogantatás nem házassági aktus eredménye, nem a házastársak közötti szerelem specifikus aktusának gyümölcse, hanem technikák által jön létre, melyek meghatározzák feltételeit és megszabják az eredményt. Ez nincs összhangban az emberi utódnemzésre jellemző „ajándékozás” logikájával; tárgyakra és eredményekre jellemző „*produkciónak*” és „*uralomnak*” felel meg. Ebben az esetben a gyermek nem úgy fogan a világra, mint a szeretet „*ajándéka*”, hanem mint laboratóriumi „*termék*”; élete és identitása rá van bízva az orvosok és a biológusok hatalmára; eredete és rendeltetése fölül a technika uralmát vezetik be. Az életet sem úgy tekintik már, mint Isten ragyogó ajándékát, az ember felelősségére és szerető őrzésére, tiszteletére bízott szent valóságot. Az élet egyszerűen „*dologgá*” válik, melyet kizárólagos, szabadon uralom alatt tartható és manipulálható tulajdonnak tekintenek.¹⁵

A *homológ mesterséges ondóbevitel* a házasságban sem megengedett; csak azok az eszközök, beavatkozások megengedettek, amelyek nem helyettesítik a házastársi aktust, hanem megkönnyítik azt, és segítik annak természetes célját elérni.¹⁶

Az *utódnemzés* terén minden orvosi eszköznek és beavatkozásnak az kell, hogy legyen a funkciója, hogy segítse – és sohasem az, hogy helyettesítse – a házastársi szerelem aktusát. Az orvos az emberek és az emberi szaporodás szolgálatában áll: nincsen hatalma rendelkezni fölülte vagy dönteni róla. Az orvosi beavatkozás akkor tiszteli az emberi méltóságot, ha a házastársi aktus támogatását célozza. Ha az orvosi beavatkozás a házastársi aktust helyettesíti, akkor nem áll a házastársi egyesülés szolgálatában, ahogy az rendjén lenne, hanem kisajátítja magának a szaporodást, és így ellentmond a házastársak és a még meg nem született gyermek méltóságának és elidegeníthetetlen jogainak.¹⁷

A *házasság* ugyanis nem arra jogosítja fel a házastársakat, hogy gyermekük legyen, hanem csak azon természetes aktusok végrehajtására, amelyek önmagukban a szaporodást célozzák. A *gyermek utáni vágy* a házastársak részéről, bármennyire őszinte és mélységes is, nem teszi jogossá az emberi szülőséggel és az új emberi lény méltóságával ellentétes technikák alkalmazását. A gyermek utáni vágy nem ad semmiféle jogot arra, hogy valakinek gyermeke legyen. A gyermeknek jogai vannak, s mint emberi lény nem akarható úgy, mint valami „*tárgy*”. A *gyermek* nem járandóság,

¹⁵ Ld. Donum vitae, uo.; KEK 2377.; EDC 24.

¹⁶ Ld. Donum vitae, uo.; EDC 23.

¹⁷ Ld. Donum vitae, uo.; EDC 22.

hanem „ajándék”.¹⁸ Az ember méltósága megköveteli, hogy isteni ajándékként és a házastársi aktus gyümölcsékként jöjjön a világra. Ez az aktus sajátosan és specifikusan a házastársak közötti, egyesítő és életet fakasztó szerelemhez tartozik, vagyis természeténél fogva helyettesíthetetlen.¹⁹ Az emberi lény olyan nemzés gyümölcse, amely a házastársi szövetségben egyesített szülőknek nem csak biológiai, hanem lelki egyesüléséhez is kötött. A gyermek nemzésének a kölcsönös ajándékozás (születési szeretete) gyümölcseinek kell lennie; fogantatása és léte nem lehet egy orvosi beavatkozás eredménye, mert ez azt jelentené, hogy egy tudományos technológia tárgyává alacsonyítanák le. A termékenységet nem lehet a férfi és a nő önkényes döntésének alá vetni.²⁰

A gyermektelenség keresztjén hatékonyan segíteni kell, ám a gyermektelenség megszüntetésének őszinte vágya még sem lehet határtalan, azaz nem szabad „mindenáron” – bármely eszközt, illetve módszert alkalmazva – ennek elérésére törekedni. A felelős szülőség gyakorlása semmiképpen sem történhet a már megfogant élet elpusztításával (ld. pl. ún. „számfözlötti” embriók). Mi emberek az étellel nem rendelkezhetünk; az életnek csak gondos sáfárai vagyunk, és nem a szuverén ura; a mi feladatunk, hogy az életet hálával, szeretettel elfogadjuk és megőrizzük – Isten dicsőségére és lelkünk üdvösségére.²¹ Azok a házastársak, akik kimerítették a jogos orvosi segítségnyújtás lehetőségeit, azaz azt a technikai segítséget, ami nem a házastársi aktust helyettesíti, hanem megkönnyíti azt, segít annak természetes célját elérni, és mégis terméketlenek maradnak, bekapcsolódhatnak – az igaz szeretet oltárán – az elhagyott gyermekek örökbefogadásának és mások javára végzett egyéb nagylelkű segítségnyújtásnak a szolgálatába.²²

---

¹⁸ Ld. Donum vitae, uo.; KEK 2378.; EDC 24–25.; Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, *Az élet kultúrájáért, A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a bioetika néhány kérdéséről*, Budapest, 2003. (SZIT 146; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele), 48.

¹⁹ Ld. EDC 22.

²⁰ Ld. Donum vitae, uo. A házassági szövetségben a férfi és a nő az egész élet olyan kizárólagos és felbonthatatlan közösséget hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házasság javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul. A semmilyen emberi hatalommal sem pótolható, törvényesen kinyilvánított házassági beleegyezésben a férfi és a nő visszavonhatatlan szövetségben – házasság létesítése céljából – kölcsönösen átadják magukat egymásnak és elfogadják egymást. A házassági szövetség kitarja a házastársakat a szeretet és az élet időtlen közösségére, és a gyermekek nemzésével teljesebbé válik. A házastársak szerelmének bensőséges egyesülése egyetlen és megoszthatatlan, egyszerre egyesítő és utódnemző, házastársi és szülői („az élet forrása”). A házasság és a család az élet szolgálatában áll: a gyermek a házastársak szeretetének gyümölcse, akivel kölcsönösen megajándékozzák egymást („ketten egy testté lesznek”); a gyermek a házasság legszebb ajándéka, és éppen a szülők számára lesz a legnagyobb kincs; a házastársak sajátos küldetését az emberi élet továbbadásában és felnevelésében kell látnunk.

²¹ Ld. Donum vitae, uo.; KEK 2258., 2280.; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele, 47., 93.

²² Ld. KEK 2379.; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele, 208.

A *Dignitas personae* kezdetű útmutatás a megengedett orvosi eszközök, beavatkozások (pl. hormonális gyógyítás, ivarvezeték elzáródásának helyreállítása) mértékletes megfontolására és a meddőség megelőzésének támogatására is kitér.²³

Szent II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* kezdetű enciklikájában felhívja a figyelmet arra, hogy a mesterséges megtermékenyítés különféle módozatai is – amelyek látszólag az élet szolgálatában állnak, s nemegyszer pozitív szándékkal végzik – valójában kaput nyitnak az élet elleni új támadásoknak. Eltekintve attól, hogy erkölcsileg és jogilag elfogadhatatlanok, mert kiszakítják az életfakasztást a házastársi aktus emberi egészéből, ezeknek az eljárásoknak igen nagy hányada sikertelen: nem annyira a megtermékenyülés szempontjából, hanem mert az embrió fejlődése nem történik meg, s ezzel halálveszélynek teszik ki az éppen megfogant emberi életet. Továbbá olykor a beültetéshez a szükségesnél nagyobb számban történik a megtermékenyítés, s az ún. „számföldötti” embriókat elpusztítják vagy tudományos és orvosi kísérletekhez használják föl (lefagyasztás, „életfelfüggesztés” is „járhat” az eljárással); valójában azonban az emberi életet egyszerű „biológiai anyag” szintjére fokozzák le, amivel szabadon „rendelkezhetnek”.²⁴

A hiteles tanítóhivatali megnyilatkozások szerint: annak ellenére, hogy a mesterséges megtermékenyítési technikák elfogadhatatlanok, minden gyermeket az isteni jószág ajándékának kell tekinteni, és szeretettel kell felnevelni.^{25, 26}

²³ Ld. Congregazione per la Dottrina della Fede, *Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica*, Libreria Editrice Vaticana, Roma, 2008. 56 (DP) 13. Vö. Donum vitae, uo. II. B. 8.; és Szent II. János Pál pápa, *Familiaris consortio* kezdetű apostoli buzdítás az egész katolikus Egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a keresztény család feladatairól a mai világban, 1981. november 22.; in AAS 74 (1982) 81–191., *Pápai Megnyilatkozások (PM)* V., SZIT, Budapest, 1982. 148 (2002. 114; fordította: Diós István), 14.

²⁴ Ld. Szent II. János Pál pápa, *Evangelium vitae* kezdetű enciklika az élet védelméről, 1995. március 25., in AAS 87 (1995) 401–522., *PM* XXVI., SZIT, Budapest, 1995. 152 (fordította: Diós István; EV), 14.; EDC 21., 26.

²⁵ Ld. Donum vitae, uo. II. B. 5.

²⁶ Részletesen ld. pl. Hámori Antal, *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem*, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft., Budapest, 2009. 46–53.; Hámori Antal, *Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi aspektusai*, in *Szabadságra elhivatva az életért*, Szerkesztette: Hámori Antal – Rojkovich Bernadette – Szilágyi Szilvia, Magyar Katolikus Családegylet, Budapest, 2007. (103; ISBN 978-963-06-3406-9) 65–75.; Hámori Antal, *Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi minősítése (Moral and Legal Qualification of Special Methods Aiming at Human Reproduction)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 23 (2006/4) 121–135.; Hámori Antal, *Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi minősítése*, in *Studia Wesprimiensia* 8 (2006/I–II) 125–135.; Hámori Antal, *Az in vitro fertilizáció erkölcsi és jogi aspektusai (Moral and Legal Aspects of In Vitro Fertilization)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 22 (2005/4) 144–153.

b) Genetikai manipulációk

A természet rendjébe történő mesterséges, közvetlenül nem gyógyító jellegű beavatkozások, mint például a *születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozás*, az *egymással genetikailag megegyező emberi egyedek létrehozása* esetében az emberi lényt „eszközzé”, egyszerű „*biológiai anyaggá*” „*alacsonyítják*”, sértik az emberi méltóságot, önazonosságot és genetikai örökséget. Az ilyen beavatkozások semmiképpen nem igazolhatók az emberiség jövőjére való kedvező hatásokra hivatkozva.

Miként *Az élet kultúrájáért* című bioetikai körlevélben olvasható: az *emberi klónozás* mind biológiai, mind pedig perszonalisztikus vonatkozásban radikálisan manipulálja az emberi nemzés eredetét képező szerelmi viszony és a nemek egymást kiegészítő voltát. Arra irányul, hogy a kétneműséget funkcionális szintre süllyessze le, mivel olyan petesejtet használnak, amit megfosztottak magjától, hogy átadja a helyét a klónozásra kerülő egyén diploid sejtmagjának, továbbá szükség van egy női méhre is, hogy a klónozott embrió fejlődése végbemehessen. E genetikai manipulációval a nő radikális eszközértékűvé tétele valósul meg, mert emberi mivoltát és ebből fakadó tetteit csak néhány, pusztán biológiai funkciójára redukálják (petesejtet szolgáltató és rendelkezésre bocsátja a méhét).

A klónozás során az ember legalapvetőbb viszonyainak – a gyermekségnek, a vérrokonságnak, a szülői létnek – az elfajulása történik: egy nő ikertestvére saját anyjának, mert biológiai apa hiányában saját nagypjának a lánya. Az emberi természet rendjébe történő mesterséges beavatkozás hatalmas, beláthatatlan (pl. egészségügyi, pszichológiai) károkat okozhat.

Az emberi klónozás terve egy értékek nélküli tudomány torz következménye, és azon kultúra mélységes válságának jele, amely a tudományban, a technikában és a pusztá élettani, funkcionalista értelemben vett „*életminőségben*” keresi az élet értelmének és az emberi egzisztencia megváltásának pótlékát.

A kutató nem tekintheti megalázkodónak az emberi klónozás erkölcsi elutasítását. Éppen ez a tilalom menti meg attól, hogy hivatása elveszítse méltóságát. A kutatás méltósága abban áll, hogy azt az egész emberiség *valódi* javára lehet fordítani.

Az *emberi embrionális őssejtek kutatási „felhasználásával”* kapcsolatban a legalapvetőbb probléma az, hogy a szedercsíra (morula), illetve a hólyagsíra (blastula) belső sejtanyagának eltávolítása az embrió halálát okozza. Ezért az gyógyítási, betegség-megelőzési célból sem fogadható el.

Semmilyen jónak tartott cél nem igazolhat egy olyan eszközt, amely az emberi embrió életének kioltására irányul. A jó cél nem teszi jóvá az önmagában rossz eszközt még akkor sem, ha az emberi embrionális őssejtek „*előállítására*” és „*felhasználására*” mellé sokan a legszörnyűbb betegségekben szenvedők képeit állítják, azt sugallva,

hogyan aki nem támogatja az emberi embrionális őssejtekkel kapcsolatos kutatást, az nem kívánja enyhíteni ezeknek az embereknek a nyomorát.

Az emberi lény soha nem tehető pusztá tárgy- vagy eszköz-értékűvé; „*biológiai anyagként*” való „*használata*” súlyosan elítélendő cselekmény; élete annak kezdetén sem szolgáltatható ki egy másik ember vagy akár a társadalom céljaira.

Az emberi embrió fogantatása *pillanatától* joga van az élethez, az egészséghez, a testi épséghez és az emberi méltósághoz is. Minden, nem az érdekében és védelmében történő, fejlődését sértő vagy veszélyeztető kutatás, beavatkozás megsérti ezt a követelményt.

Az embrió saját genetikai identitással, folyamatos, koordinált és fokozatos fejlődéssel rendelkezik, ezért nem tekinthető pusztá sejt-halmaznak.

Az emberi embrió a fogantatás pillanatától *személy*, ezért ekként kell tisztelni és védeni; egyedülálló méltósága okán csak olyan biztosítékok mellett vehető alá kutatásnak, beavatkozásnak, amelyek az alanyi és nem a tárgyi értékű lényrel szemben kötelezőek; eszközként való „*felhasználása*” megengedhetetlen. Emiatt a biológiai-orvosi tudományoknak nincs meg ugyanaz a kutatási szabadságuk, mint a tárgyakkal foglalkozó tudományoknak. A minden emberi lényt megillető méltósággal kapcsolatos felelősséget a kutatók sem háríthatják el.

Minden kutatás és beavatkozás, amely ellentétes az emberi lény igaz javával, erkölcstelen és jogellenes. Ilyen tevékenységbe energiát és forrásokat befektetni ellentétes az emberi lényre irányuló tudomány céljával és haladásával.

Az a(z őssejt-)kutatás engedhető meg, amely nem veszélyezteti az emberi lény épségét, életét és méltóságát. A kifejlett szervezetből, például a felnőttek csontvelőjéből vagy az újszülöttek köldökzsinórájában áramló vérből származó (ún. „*felöltött*”) őssejtekkel végzett kutatások, amelyek humánusak, azaz emberhez méltóak (vö. *finis operis, finis operantis, circumstantiae*), erkölcsi és jogi szempontból elfogadhatóak, s reménykeltőek.²⁷

---

²⁷ Ld. pl. Hámori Antal, *Az életvédelem kritikus pontjai (abortusz, sterilizáció, drogfogyasztás, „eutanázia”)*, in *Teológia* 43 (2009/1–2) 18–51.; Hámori Antal, *Az emberi embrióval kapcsolatos kutatás, beavatkozás erkölcsi és jogi minősítése*, in *Magyar Kurír* 96 (2006/12) 12–13.; Hámori Antal, *A katolikus Egyház tanítása a szervadományozásról és -átültetéséről*, in *Magyar Kurír* 96 (2006/5) 11.; Hámori Antal, *A születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozás erkölcsi és jogi megítélése*, in *Jel* 17 (2005/7) 221–222.; Hámori Antal, *A születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozás erkölcsi és jogi megítélése (Moral and juristic judgement of the intervention for determining the sex of the child to be born)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 22 (2005/3) 90–95.; Hámori Antal, *A születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozás erkölcsi és jogi megítélése*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 11 (2005/3) 158–161.; Hámori Antal, *A magzati vizsgálatok, beavatkozások megítélése*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 11 (2005/3) 150–156.

c) Sterilizáció

A fogamzás megakadályozásának egyik szélsőséges fajtája a művi meddővé tétel. Míg a „mesterséges megtermékenyítés” esetében a „minden áron” való gyermekhez jutás iránti vágy jelenik meg, addig a sterilizációnál ennek éppen az ellenkezője. A sterilizáció nyilvánvalóan nem szolgálja az embrió védelmét; akkor sem, ha a fogamzás még nem következett be, és akkor sem, ha esetleg mégis bekövetkezik, amit a kis valószínűség ellenére nem lehet kizárni (az embrió egészséges fejlődése ilyenkor jóval kevésbé biztos).

A sterilizáció majdnem mindig végleges, alapvetően visszafordíthatatlan; maradandóan (súlyosan) sérti az ember méltóságát és sérthetlenségét (egészségét), valamint az igazságosságot; maradandó fogyatékossgal, illetve súlyos egészségromlással, -károsítással jár, ezért az abba való beleegyezés – büntetőjogilag releváns módon – nem vehető figyelembe (nem létezik „önconkításhoz való jog”).

Hangsúlyozandó, hogy az emberi termékenység nem pusztán személyes, hanem közösségi, társadalmi érték is; emiatt sem csorbítható. A sterilizáció az illető személy „önrendelkezési jogának” (kötelességének) gyermekek nemzésére, fogamzására és nevelésére vonatkozó későbbi gyakorlását – szinte minden esetben – ellehetleníti.

Az ember méltóságánál fogva nem birtokol hatalmat arra, hogy művi meddővé tételt hajtson végre, mivel az emberi test tagjaival másképp, mint azok természetes rendeltetése szerint nem rendelkezhet: azokat el nem pusztíthatja, meg nem csonkíthatja, természetes működésükre alkalmatlanná nem teheti, kivéve, ha az egész test egészségéről másként nem lehet gondoskodni. A beavatkozásnak a szociális helyzet, a családi kapcsolatok, a gyermekek száma és állapota, vagy más hasonló szempont sem lehet indoka. Ez mutatja, hogy az úgynevezett „önrendelkezési jog” (a szabadság) – az említettek szerint – nem terjed ki a sterilizációra (ivarmirigyek eltávolítása, károsítása, illetve nemző- vagy fogamzó-képesség megszüntetése).

Az utód létrejöttének megakadályozását célzó sterilizáció a jogosultság hiánya miatt erkölcsileg rossz, a természetörvény is tiltja, ezért jogilag sem igazolható, és elítélendő. Ez vonatkozik az időleges sterilizációra is, mind férfi, mind nő esetében. A sterilizáció tilalma tehát nem sérti, nem korlátozza (fogalmilag nem sértheti, nem korlátozhatja) az „önrendelkezési jogot”: a sterilizációhoz nincsen jog. Az önrendelkezési jog fogalmilag nem terjedhet ki arra, hogy az ember akár közvetlenül, akár valaki más (adott esetben „orvos”) beavatkozásával ártson magának. A sterilizáció nem lehet a családtervezés eszköze.²⁸

---

²⁸ Ld. pl. Hámori Antal, *Az életvédelem kritikus pontjai (abortusz, sterilizáció, drogfogyasztás, "eutanázia")*, in *Teológia* 43 (2009/1–2) 18–51.; Hámori Antal, *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem*, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft., Budapest, 2009. 43–45.

2. A HALDOKLÓ, BETEG EMBER ÉLETÉNEK ÉS MÉLTÓSÁGÁNAK VÉDELME

a) Az „eutanázia” és a túlbuzgó gyógyítás elutasítása

Az emberi élet különösen akkor igényel *fokozottabb* tiszteletet, gondoskodást, támogatást, védelmet és szeretetet, ha kiszolgáltatott helyzetben (*beteg* állapotban) van az, akinek a méltóságától elválaszthatatlan, hogy az élet a fogantatás *pillanatától* a *természetes* halálig tart. Az élet határpontján lévő, gyenge ember fizikai és lelki értelemben fokozottan sebezhető és „*kihasználható*” állapotban van.

A *szeretet* kizárja, tiltja az emberi élet kioltását, amely a szenvedés, az elkeseredés vagy bármilyen drámai helyzet megoldásának hamis módja. Az alany autonómiájának hangsúlyozása nem juthat el az autonómia forrásának, azaz önmaga létének megszüntetéséig; az emberi élet alapvetőbb érték, mint az önrendelkezés, az előbbi nélkül az utóbbi nem is létezik, az értékhierarchia nem azonos szintjén vannak.

A beteg embernek kijáró gondoskodás akkor sem szüntethető meg, ha a halál bekövetkezése várható. A szenvedő ember állapota által jelentkező kihívásra soha nem szabad erőszakos eszközökkel válaszolni.

Erkölcsileg és jogilag megfelelhet az emberi méltóságnak a *haldokló ember szenvedésének csökkentésére* a *kábítás* (morfin) alkalmazása, még azzal a kockázattal is, hogy napjait megrövidítik, ha a halált sem célként, sem eszközként nem akarják, csak előre látják, és mint *elkerülhetetlen* eseményt elviselik. A megfelelő *fájdalomcsillapító* kezelés, amely segít kevésbé drámaivá tenni a betegség *természetes* lefolyását, hozzájárul a halál humanizálásához és elfogadásához, az *önzetlen, érdemszerző szeretet* kiváltságos formája, amit ilyen megfontolással támogatni kell. (A kábítószerek szigorúan terápiás indikáción kívüli használata súlyos bűn.)

A haldokló emberekről különleges figyelemmel kell gondoskodni, hogy segítsük őket életük utolsó perceinek *méltóságban és békében* való megélésében.

Előfordul, hogy elviselhetetlen, hosszantartó fájdalommal járó, súlyos betegségben *megkísérti* a beteget, hogy mindent föladjon. Az is megtörténik, hogy a végstádiumban lévő beteg hozzátartozói vagy ápolói *félreértett* együttérzésből késztetést éreznek arra, hogy a halál időpontjának *előbbre hozatalát* tartsák értelmesebb megoldásnak. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozandó, hogy az erkölcsi törvény az úgynevezett „*túlbuzgó gyógyításról*”, a beteg állapotának figyelembevételével *rendkívülinek, aránytalannak, túlságosan terhesnek* minősülő kezelésekről, beavatkozásokról való lemondást (a „*túlbuzgó gyógyítás*” elkerülését, illetve befejezését) hagyja jóvá, és csak olyan kezelést igényel, amely az orvoslás *normális* követelményeihez tartozik (ld. „*rendes és arányos eszközök*” alkalmazása). Az „*arányosság*” azt jelenti, hogy a betegnek olyan mértékben kell beavatkozni, amennyire az egészségének hasznára válik, sem jobban, sem kevésbé. Ezt a személy teljességét szem előtt tartva kell mérlegelni, figyelembe véve a betegség előre haladott állapotát, a beavatkozástól várható eredmények és a vele járó kockázat arányát.

Az *ártatlan* ember halálának *közvetlen, szándékos* előidézése azonban egészen más, mint a „*túlbugzó gyógyításról*” való lemondás: erkölcsileg és jogilag rossz magatartás (akár aktív, akár passzív), az *emberi élet és méltóság megsértése*, akkor is, ha az elkövetőt „*humanitárius*” szempontok vezérlik. A halált nem szabad siettetni.

A *kómában lévő beteg* is emberi méltóságának birtokában van, ezért nem engedhető meg, hogy éhhalálra ítéljék a mesterséges táplálás felfüggesztésével. E táplálás az élet fenntartását szolgáló *rendes és arányos* eszköznek minősül, ezért alkalmazása abban az esetben kötelező, ha az a beteg szomj-, illetve éhhalálát hivatott megelőzni.

Az *emberi méltóság alapja* nem az értelem és a szabad akarat gyakorlásának aktuális képessége, hanem az *emberi fajhoz tartozás ténye*. Miként a magzat védelme érdekében is hivatkoztam: az ember léte és létének minősége nem áll azonos etikai síkon; nem a létminőség bizonyos kritériumok alapján meghatározott foka ad jogot a védelemhez és az élethez, hanem az *emberlét* maga.

Vannak ugyanakkor olyan helyzetek, amikor a mesterséges táplálás és folyadék-pótlás egyébként normális terápiás eszközei *haszontalannak* bizonyulnak, *terhesek* a beteg számára, és ezért fel kell azokat függeszteni. Az élelem és folyadék adagolása, mesterségesen is, része a beteget mindig megillető *normális* kezelésnek, feltéve, hogy ez *nem terhes* számukra. Ezekben az esetekben a halál *elkerülhetetlenül* és az abbagyástól függetlenül is bekövetkezik. A kúra folytatása *terápiás túlbugzóságnak* bizonyulna. Ez a kifejezés olyan orvosi beavatkozásokhoz való *makacs* ragaszkodást jelöl, amelyek nemcsak nem javítják a beteg állapotát, hanem egyenesen *rosszabbá* is teszik az ember életminőségét, vagy a gyötrelmes létállapotot hosszabbítják meg (*aránytalanul terhes* eszközök). Ez a makacs kitartás, beteggel szembeni agresszív orvosi magatartás ellene mond a *béke* argumentumának (ld. „*mindaz, ami technikailag lehetséges, nem minden esetben fogadható el erkölcsileg*” elve: nem minden beavatkozás válik javára az embernek).

Az Egyház tanítása szerint az „*eutanázia*” erkölcsileg és jogilag rossz magatartás; a szándékos, elfogadhatatlan *emberölés* fajtája (ártatlan ember halálának közvetlen, szándékos előidézése); a „*halál közeli*” állapotban lévő másik ember (beteg) „*minden*” fájdalma (szenvedése) megszüntetésének, kiküszöbölésének, illetve csökkentésének szándékával, saját kérésre, beleegyezéssel vagy annak hiányában történő (ld. pl. kómában lévő beteg), a betegség *természetes* lefolyását lehetővé *nem* tevő, vagy a „*duplex effectus*” („*kettős hatás*”) elvét egyébként sértő megölése. A *passzív* (mulasztással megvalósuló) „*eutanázia*” esetében a beteg életének megmentésére kötelezett személy (orvos) nem fejt ki olyan tevékenységet (nem tanúsít olyan aktív magatartást), amelynek megtételére reális lehetősége van, és amely megakadályozza a halálos eredmény bekövetkezését.

Az úgynevezett „*túlbugzó gyógyítás*” elutasítása – elkerülése, illetve befejezése – (a beteg állapotának figyelembevételével rendkívülinek vagy aránytalannak,

túlságosan terhesnek minősülő kezelésekről, beavatkozásokról való lemondás), a közeli és elháríthatatlan, a beavatkozások abbahagyásától függetlenül halállal járó betegség *természetes* lefolyását lehetővé tevő, megfelelő fájdalomcsillapító kezelést biztosító eljárás (a beteg ápolása és az élet *természetes* befejeződésének elfogadása) nem tartozik az „*eutanázia*” (a rossz) fogalmi körébe. (A profán bioetikai és jogi irodalomban, forrásokban vannak, akik az „*eutanáziát*” annak „jó”, „kegyes” jelentése miatt – mint „*passzív eutanáziát*” – vonatkoztatják a „*túlbuzgó gyógyítás*” elutasítására, szintén megengedettnek tartva azt.)

A „*duplex effectus*” elve alkalmazásának szabályai szerint nincsen szó „*eutanáziáról*”, ha a tudatot korlátozó, életet elfogadhatóan megrövidítő narkotikummal (morfinnal) történő – a beteg állapotának megfelelő, szándékával egyező – fájdalomcsillapítás a fájdalom (szenvedés) megfelelő csökkentése (enyhítése) érdekében *elkerülhetetlen*, az adott helyzetben az *egyetlen – súlyos indok* (elviselhetetlen fájdalom) alapján fennálló – eszköz, nem akadályozza meg más erkölcsi, családi és vallási *kötelességek* teljesítését, és a *beteg halálát* (életének megrövidítését, kioltását) *nem kívánják*, csak előre látják, és mint *elkerülhetetlen* eseményt elviselik.

A „*duplex effectus*” elve alkalmazásának szabályai (amelyek értelemszerűen irányadók az állapotos nő élete és a magzat élete rivalizálása esetén is): 1. a magatartás tárgya (finis operis) erkölcsileg (belsőleg) – önmagában – *nem rossz* (ld. fájdalom-csillapítás); 2. a jó eredmény (a beteg elviselhetetlen fájdalmának megfelelő csökkenése) *közvetlenül* következik a magatartásból; a rossz hatás (a beteg életének elfogadható, a kellő fájdalomcsillapító hatás eléréséhez szükséges fájdalomcsillapítónál nem nagyobb „*adaggal*” történő megrövidítése) *ugyanannak* a magatartásnak a *nem-kívánt* (esetőlegesen, belenyugodott, eltűrt, azaz nem célzatos, nem egyenes – hanem indirekt – szándékú), *elkerülhetetlen mellékkövetkezménye* (a jó hatás – az elviselhetetlen fájdalom, szenvedés megfelelő enyhülése – nem a rosszon keresztül valósul meg; a rossz hatás nem a jó cél elérése érdekében felhasznált eszköz: a cél nem szentesíti az eszközt – „*soha nem szabad rosszat tenni azért, hogy abból jó származzon*”; ha az orvos az említettnél nagyobb „*adagú*” fájdalomcsillapítót ad a betegnek, a szenvedés-megszüntetésről, -csökkentéstől, az „*együttérzéstől*” motiválva, akkor a rossz hatás – akárcsak esetőlegesen szándék esetén is – nem mellékkövetkezmény, a jó eredmény közvetett, a „*nagyobb adagú*” fájdalomcsillapítás rossz); 3. a magatartást tanúsító személy *célja* (finis operantis) *jó* (ld. elviselhetetlen fájdalom, szenvedés kellő csillapítása); 4. a rossz hatáshoz képest *arányos* mértékben *súlyos* ok, szükség (ld. elviselhetetlen fájdalom, szenvedés) fennállása a magatartás tanúsításához.

Az „*eutanázia*” tehát nem jó, hanem rossz: „*halál*”. A terminális állapotban lévő betegek fájdalma, szenvedése által keltett szánalom sem teszi megengedhetővé az „*eutanáziát*”. Az orvosi hivatáshoz a gyógyítás, és nem a halál osztogatása tartozik.

A „*eutanázia*” a védelemre, támogatásra, gondoskodásra, szeretetre szoruló emberrel szemben tanúsított erőszakos, önkényes, életellenes magatartás: a beavatkozás

vagy mulasztás megöli a beteget ahelyett, hogy megfelelően a segítségére sietnének. Ez a magatartás gyengíti a társadalmon belül létező – orvos–beteg viszonyban is meglévő – bizalmi tőkét, támadja a békés egymás mellettélést, a szolidaritást, hiszen az egyre inkább kiszolgáltatott állapot felé sodródó ember érzi-tudja, hogy embertársai részéről nem számíthat őszinte segítőkészségre, hanem lopakodva jelentkező „eltávolítási”, „megszüntetési” törekvéssel és lappangó kihasználással kell szembenéznie.

A védelemre szoruló emberrel szembeni magatartás egy társadalom etikai fejlettségének, erkölcsi érzékének és érettségének valódi próbaköve. A sérülékeny ember védelme távolabbi pozitív társadalmi hatásokkal is jár, szimbolikus értékű, a békés és szolidáris egymás mellettélést szolgálja. A nevelés és szemléletformálás kiemelkedő feladata, hogy ne csak pillanatnyi, közgazdaságilag is kifejezhető értékek kerüljenek az emberi élet védelmével kapcsolatos megfontolások középpontjába.

Dicséretre méltó az, aki szándékosan elutasítva a kábítást, vállalja a szenvedést azért, hogy megőrizze világos tudatát, vagy hogy mint krisztushívő tudatosan részesedjék Krisztus szenvedéseiből („mindent elviselve abban, aki erőt ad”) – hiszen a beteg lélekben növekedhet, megtisztulhat, szolgálva saját és mások üdvösségét; az ilyen „hősies” magatartás azonban nem várható el mindenkitől, a fájdalom ugyanis gyakran csökkenti az ember „erkölcsi erejét”, nem minden szenvedő ember képes arra, hogy szenvedését Krisztuséval egyesítse, úgy, hogy az valóban lelki épülésére szolgáljon, illetve, aki képes erre, talán az sem mindvégig (az elméleti hit nem mindig olyan élő, hogy képes lenne erőt és bátorságot adni egy drámai helyzet kezeléséhez, az abban való gyakorlati helytálláshoz), ezért az említettek szerint a kábítás alkalmazása elfogadható.

A beteg körülvevő és komoly áldozatot vállaló emberek olykor abba a kísértésbe „eshetnek”, sokszor nem teljesen tudatosan, hogy a szenvedőt saját hivatásuk és megszentelődésük eszközének tekintsék. Az ember azonban ilyen, halálos körülmények között sem „csökkenthető”, még lelki értelemben sem, az eszköz szintjére; erre mindig figyelemmel kell lenni.

A szenvedő ember élete is emberi élet; vigyázni kell, nehogy idealizáljuk a szenvedést, vagy annak megtisztító-nevelő erejét, hiszen a fájdalom olykor a legnemesebb emberi képességeket is megbénítja.

Az olyan intézmények létrehozása, működése támogatandó, amelyek tartózkodnak a terápiás túlbuzgóságtól, szakszerű fájdalomcsillapító kezeléseket és teljes egészségügyi ellátást (pl. táplálást, folyadékellátást), együtt érző, tisztelet- és szeretetteljes gondoskodást nyújtanak, megadva a betegeknek a szükséges emberi segítséget és lelki vezetést.

Az embernek éreznie kell, személyre szóló meghívást kapott arra, hogy a szenvedésben – erőforrássá válva – tanúságot tegyen a szeretetről. E szolgálat nélkül a halál valóban emberhez méltatlan körülmények között következik be.

A szeretet azt az adó és elfogadó jelenlétet is jelenti, amely a haldokló emberrel figyelemből, megértésből, törődésből, türelemből, részvétből és önzetlenségből született közösséget hoz létre.²⁹

b) A drogfogyasztás életellenessége

Az Egészségügyben Dolgozók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa az Egészségügyben Dolgozók Chartájában rámutat arra, hogy a drogfogyasztás életellenessége körében a szándékosság is megjelenik. A Charta – a gyógyszerfüggőség okai körében – kimondja: „A kábítószeresedés és hozzászokás csaknem mindig a felelősség alóli nem szükségeszerű kibúvás eredménye, a priori tiltakozás a társadalmi berendezkedés ellen, amelyet az illető elvet, anélkül, hogy pozitív javaslata lenne az ésszerű reformra,

²⁹ Részletesen ld. pl. Hámori Antal, Az „eutanázia” és a katolikus erkölcssteológia, in *Ideje van az életnek, és ideje van a meghalásnak... Életvégi döntések keresztyén etikai megközelítése*, Szerkesztette: Fazakas Sándor – Ferencz Árpád, Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete, Debrecen, 2014. (Szociáletikai Intézet Kiadványai 6.; 250) 97–125.; Hámori Antal, Az eutanázia és a túlbuzgó gyógyítás problémája. *Etikai, jogi, teológiai szempontok*, Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2013. 157; Hámori Antal, Az „eutanázia” és a túlbuzgó gyógyítás elutasításának megítélése a Katolikus Egyház tanításában (*Judgement of Euthanasia and Renunciation of Therapeutic Obstinacy in the Teaching of the Catholic Church*), in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 30 (2013/4) 137–147.; Hámori Antal, Az „eutanázia” és a túlbuzgó gyógyítás elfogadhatatlansága, in *Magyar Bioetikai Szemle* 19 (2013/1–2) 31–37.; Hámori Antal, Az „eutanázia” problémája kánonjogi nézőpontból – világi jogi kitekintéssel, in *Párbeszéd a halálról, Eutanázia a jogrend peremén*, Szerkesztette: Filó Mihály, Literatura Medica Kiadó, Budapest, 2011. (Bibliotheca Iuridica, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos kiadványai, *Acta Congressuum* 19.; 271) 120–140.; Hámori Antal, Az „eutanázia” fogalmához, in *Magyar Jog* 57 (2010/9) 561–568.; Hámori Antal, Az „eutanázia” problémája a katolikus egyházjogban (magyar állami jogi kitekintéssel), in *Iustum Aequum Salutare* 6 (2010/2) 25–44.; Hámori Antal, Az „eutanázia” fogalma és kánonjogi minősítése, in *Magyar Sion* 4 (46) (2010/2) 177–190.; Hámori Antal, Az „eutanázia” megítélése a katolikus egyház tanításában, in *Vallástudományi Szemle* 6 (2010/1) 125–149.; Hámori Antal, Az emberhez méltó halál, in *Esztergom – Budapest, Hit – Remény – Szeretet* 8 (2010/1) 10.; Hámori Antal, „Az emberhez méltó halál”, in *Magyar Kurír* 2010. február 3. 4.; Hámori Antal, Az „eutanázia” problémája kánonjogi nézőpontból (világi jogi összehasonlítással), in *Magyar Kurír* 2010. január 23. 4.; Hámori Antal, A haldokló, beteg ember életének és méltóságának tisztelete az Egyház tanításában, Az „eutanázia” problémája erkölcssteológiai szempontból, profán szakirodalmi és jogi kitekintéssel, JEL Könyvkiadó, Budapest, 2009. 352 (Erkölcssteológiai Könyvtár 8. Sorozatszerkesztő: Tarjányi Zoltán; imprimatur: Erdő Péter); Hámori Antal, *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem*, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft., Budapest, 2009. 34–35.; Hámori Antal, Az emberi élet védelme a katolikus egyház tanítása szerint, in *Távlatok* 19 (2009/4) (86) 20–31.; Hámori Antal, Az életvédelem kritikus pontjai (abortusz, sterilizáció, drogfogyasztás, „eutanázia”), in *Teológia* 43 (2009/1–2) 18–51.; Hámori Antal, Az „eutanázia” fogalmi meghatározása, erkölcsi és jogi minősítése, in *Magyar Bioetikai Szemle* 13 (2007/1) 24–32.

valamint az értékek hiánya által motivált mazochizmus kifejezése. Aki drogokat szed, nem érti meg vagy elveszítette az értékek és az élet értelmét, tehát elvesztéséig menően kockára teszi azt: sok, túladagolásból eredő haláleset valójában szándékos öngyilkosság. A kábítószer-szedő nihilisztikus lelkiállapotba kerül, magatartásában a halál ürességét választja az élet teljessége helyett.³⁰

„Erkölcsi szempontból »a drogok használata mindig tilos, mert magában foglalja a szabad személyként való gondolkodás, akarás és cselekvés nem indokolt és ésszerűtlen elutasítását.«³¹ A kábítószer tilosnak mondása nem jelenti azt, hogy elítéljük a kábítószer-szedőt. Ezek a személyek »nehéz rabszolgaságként« élnek meg állapotukat, amelyből szükségük van a szabadulásra.³² Az erkölcsi vétkesség kimondása és megszorító törvények alkalmazása nem vezet gyógyuláshoz, hanem annak a rehabilitáció útján kell történnie, amely anélkül, hogy elnézné a kábítószeren élők esetleges vétkességét, elősegíti az állapotukból való kiszabadulásukat és újra-beilleszkedésüket.³³

A Charta az életöröm helyreállítása vonatkozásában a következőket tartalmazza: „A kábítószerre hozzászokott személy méregtelenítése nem csupán orvosi kezelés. Sőt, mi több, a gyógyszerek haszna kevés vagy egyáltalán semmi, bár az elvonás bizonyos eseteiben és szakaszában az élet megóvása múlhatik alkalmazásukon. A méregtelenítés teljes értelemben vett emberi folyamat, ami azt jelenti, hogy »teljes és végérvényes értelmet adunk az életnek,«³⁴ és ezáltal helyreállítjuk a hozzászokottakban azt »az önbizalmat és üdvös önbecsülést«, ami segít nekik újra felfedezni az élet örömét.³⁵ Drogokhoz hozzászokott személyek rehabilitációjában fontos, »hogy megpróbáljuk megismerni az egyéneket és megérteni belső világukat; odáig juttatni őket, hogy felfedezzék vagy újra felfedezzék személyekként őket megillető méltóságukat. Segítenünk kell őket abban is, hogy aktívan élesszék újra és fejlesszék a drogok használata által elfojtott személyes erőforrásaikat, a szilárd és nemes eszmékre irányuló akarat magabiztos reaktiválása útján.«^{36, 37}

³⁰ Ld. EDC 93.

³¹ Ld. Szent II. János Pál pápa, *Beszéd a Nemzetközi Drog- és Alkohol-Konferencia résztvevőikhez*, 1991. november 23., in *Insegnamenti XIV/2* (1991) 1252., 4.

³² Vö. Szent II. János Pál pápa, *Beszéd a Terápiás Közösségek VII. Világkongresszusának résztvevőikhez*, 1984. szeptember 7., in *Insegnamenti VII/2* (1984) 347., 3.

³³ Ld. EDC 94.

³⁴ Vö. Szent II. János Pál pápa, *Beszéd a Terápiás Közösségek VII. Világkongresszusának résztvevőikhez*, 1984. szeptember 7., in *Insegnamenti VII/2* (1984) 350., 7.

³⁵ Vö. Szent II. János Pál pápa, *Üzenet a bécsi nemzetközi kongresszushoz*, 1987. június 4., in *Insegnamenti X/1* (1987) 1940–1943.

³⁶ Ld. Szent II. János Pál pápa, *Beszéd a Terápiás Közösségek VII. Világkongresszusának résztvevőikhez*, 1984. szeptember 7., in *Insegnamenti VII/2* (1984) 347., 3.

³⁷ Ld. EDC 95.

A Charta a kábítószer-fogyasztással kapcsolatban végül megállapítja, hogy: „A drogok használata életellenes. »Nem beszélhetünk 'a drogszedés szabadságáról' vagy 'a drogokhoz való jogról', mivel az embereknek nincs joguk ahhoz, hogy ártasanak saját maguknak és nem lehet és nem kell sohasem lemondaniuk Istentől kapott személyi méltóságukról«,³⁸ és még kevésbé van joguk arra, hogy másokkal fiztessenek választásukért.”³⁹

A Katolikus Egyház Katekizmusa megfogalmazása szerint: „A kábítószeres használata súlyosan károsítja az egészséget és az emberi életet. A szigorúan terápiás indikáción kívül, súlyos bűn. A kábítószeres titkos gyártása és forgalmazása botrányos gyakorlat; kifejezett együttműködésnek számít, mert az erkölcsi törvénnyel súlyosan ellenkező gyakorlatra csábít.”^{40, 41}

c) Az öngyilkosság és az öngyilkosságban közreműködés elfogadhatatlansága

A tanítóhivatali megnyilatkozások szerint: „Mindenki felelős a saját életéért Isten előtt, aki azt neki adta. Ő az élet szuverén Ura. A mi feladatunk, hogy hálával elfogadjuk és megőrizzük az ő dicsőségére és lelkünk üdvösségére. Az Isten által ránk bízott élet kezelői, de nem birtokosai vagyunk. Nem rendelkezünk vele.”⁴²

„Az öngyilkosság ellenkezik az emberi lénynek azzal a természetes törekvésével, hogy megőrizze és továbbadja az életet. Súlyosan ellenkezik a helyes önszeretettel is. Ugyanakkor sérti a felebaráti szeretetet is, mert jogtalanul megszakítja a szolidaritás kapcsolatát a családi, nemzeti és emberi közösségekkel, melyekkel szemben köteleseink vannak. Az öngyilkosság ellenkezik az élő Isten szeretetével.”⁴³

„Az öngyilkosság súlyosan ellenkezik az igazságossággal, a reménnyel és a szeretettel. Az ötödik parancsolat tiltja.”⁴⁴ „Ha azzal a céllal követik el, hogy példaként szolgáljon, mégpedig az ifjúság számára, az öngyilkosság a botránkoztatással súlyosbodik.”⁴⁵

³⁸ Ld. Szent II. János Pál pápa, *Beszéd a Nemzetközi Drog- és Alkohol-Konferencia résztvevőikhez*, 1991. november 23., in *Insegnamenti XIV/2* (1991) 1252., 4.

³⁹ Ld. EDC 96.

⁴⁰ Ld. KEK 2291.

⁴¹ Ld. pl. Hámori Antal, *Az életvédelem kritikus pontjai (abortusz, sterilizáció, drogfogyasztás, „eutanázia”)*, in *Teológia* 43 (2009/1–2) 18–51.

⁴² Ld. KEK 2280. Vö. pl. MTörv 32,39; 2Kir 5,7; 1Sám 2,6.

⁴³ Ld. KEK 2281.

⁴⁴ Ld. uo. 2325.

⁴⁵ Ld. uo. 2282.

„Súlyos pszichés zavarok, a megpróbáltatástól, szenvedéstől vagy kínzástól való szorongás vagy félelem csökkenthetik az öngyilkos erkölcsi felelősségét.”⁴⁶

Szent II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* kezdetű enciklikában is megerősíti, hogy: „Az öngyilkosság, éppúgy mint a gyilkosság, erkölcsileg mindig elfogadhatatlan. Az Egyház hagyománya mindig elutasította, mint súlyosan rossz döntést. Jóllehet bizonyos pszichés állapotok, kulturális és szociális feltételek a szubjektív felelősség csökkentésével vagy kioltásával oda vezethetnek, hogy végrehajtanak egy olyan tettet, amely alapjában ellenkezik az életösztönnel; az öngyilkosság tárgyilagosan nézve súlyos erkölcsi rossz, mert elutasítja az önszeretetet, a szeretet és az igazságosság kötelességeit a felebarátokkal, a közösségekkel és a társadalom egészével szemben. A legmélyén elveti Isten abszolút uralmát az élet és a halál fölött, melyet az ószövetségi bölcs imája így fejez ki: »Nálad van az élet és a halál hatalma, leviszel az alvilág kapuihoz és visszahozol onnét« (Bölcs 16,13; vö. Tób 13,2).”⁴⁷

A tanítóhivatali megnyilatkozások arra is kitérnek, hogy: „Az öngyilkosságban való önkéntes együttműködés ellenkezik az erkölcsi törvénnyel.”⁴⁸ „Megosztani valakivel öngyilkos szándékát és segíteni őt az úgynevezett »segített öngyilkosságban« (suicidium adiutum) azt jelenti, hogy bűntárs, olykor fő cselekvő lesz az ember egy olyan igazságtalan cselekedetben, melyet semmi módon nem lehet igazolni, még akkor sem, ha kérték. »Nem szabad – írja Szent Ágoston meglepő aktualitással – mást megölni: akkor sem, ha akarja, akkor sem, ha kéri, s már nem maradhat életben... és segítséget kér ahhoz, hogy a lélek el tudjon szakadni a testtől.«”⁴⁹

Az Egyház ugyanakkor hangsúlyozza: „Nem kell elveszítenünk a reményt az öngyilkosok örök üdvösségének kérdésében. Isten olyan utakon, melyeket csak ő ismer, alkalmat adhat nekik az üdvösséges bűnbánatra. Az Egyház imádkozik azokért, akik öngyilkosságot követtek el.”^{50, 51}

⁴⁶ Ld. uo.

⁴⁷ Ld. EV 66.

⁴⁸ Ld. KEK 2282.

⁴⁹ Ld. EV 66. Vö. uo. 67.

⁵⁰ Ld. KEK 2283.

⁵¹ Részletesen ld. pl. Hámori Antal, *Az öngyilkosság kánonjogi nézőpontból*, in *Halálos bűn és szabad akarat. Öngyilkosság a jogtudomány tükrében*, Szerkesztette: Filó Mihály, Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2013. (Bibliotheca Iuridica, Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos kiadványai, Acta Congressuum 20.; 315; 88–100.; Hámori Antal, *Az öngyilkosság kánonjogi aspektusai (Canon Law Aspects of Suicide)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 29 (2012/1) 10–25.

ZÁRÓGONDOLAT

A védtelen, kiszolgáltatott, a születő és haldokló, beteg, szenvedő ember – a fogantatás pillanatától kezdve minden ember – *méltóságteljes* éléséért, *örök életéért*, testi-lelki egészségéért, békéjéért, boldogságáért ajánlom *szeretettel* a fentiekben megfogalmazottakat, remélve, hogy segítségül szolgálnak az emberi életet fenyegető kihívásokra és a szenvedés összetett problémájára adható megfelelő, az emberi életet és méltóságot a fogantatás *pillanatától a természetes* halálig oltalmazó, az *Életet* választó, *szolidáris* válaszhoz.

*„...válaszd tehát az életet, hogy élj és megsokasodj,
és az Úr, a te Istened megáldjon téged azon a földön, ahova indulsz,
hogy birtokodba vedd.”⁵²*

*Dr. Hámori Antal
egyetemi docens
Budapesti Gazdasági Egyetem,
Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar*

---

⁵² Ld. MTörv 30,15–20.